Time- **2½ Hours** **Total Marks**: 75

N.B.: 1.All questions are **compulsory**
2. All questions **carry equal** marks.

Q1 (**a**) Discuss the process of integration of Indian princely states. **15**

OR

(**b)** Assess the features of Indian Constitution with special reference to fundamental rights.

Q2 (**a**) Analyse the Five Year Plans during the Nehru era. **15**

OR

(**b**) Examine the agrarian and industrial development during the post Nehru era.

Q3 (**a**) Describe the Women's Movement in Contemporary India. **15**

OR

(b) Discuss the Labour Movement in Contemporary India.

Q4 **(a)** Review the role of Indian Government in the Non Alignment Movement. **15**

OR

(b) Write an essay on the India's relation with USSR.

Q5 Write short Notes **(Any three)** **15**

a) Communalism
b) Nationalisation of Banks
c) Dalit movement
d) India and its Neighbours

X51Y5DA882X51Y5DA882X51Y5DA882X51Y5DA882

(मराठी रुपांतर)

वेळ –२½ तास **एकूण गुण-७५**

सूचना – १) सर्व प्रश्न **अनिवार्य** आहेत.

२) सर्व प्रश्नांना **समान** गुण आहेत.

१. **(अ)** भारतीय संस्थानिक राज्यांच्या एकीकरनाच्या प्रक्रियेवर चर्चा करा. १५

किंवा

(ब) मुलभूत अधिकाराच्या विशेष संदर्भात भारतीय सविंधानाच्या प्रमुख वैशिष्ट्यांचे मुल्यांकन करा.

२. **(अ)** नेहरू युगातील पंचवार्षिक योजनांचे विश्लेषण करा. १५

किंवा

(ब) नेहरूत्तोर काळातील कृषी आणि उद्योगांच्या विकासाचे परीक्षण करा.

३. **(अ)** समकालीन भारतातील महिलांच्या चळवळीचे वर्णन करा. १५

किंवा

(ब) समकालीन भारतातील कामगारांच्या चळवळीवर चर्चा करा.

४. **(अ)** अलीप्ततातावादी चळवळीमध्ये भारत सरकारच्या भूमिकेचा आढावा घ्या. १५

किंवा

(ब) भारत आणि युएसएसआर (रशिया) यांच्यातील संबंधावर निबंध लिहा.

५. टिपा लिहा. **(कोणत्याही तीन)** १५

अ. जमातवाद

ब. बँकाचे राष्ट्रीयीकरण

क. दलित चळवळ

ड. भारत आणि शेजारील राष्ट्रे

X51Y5DA882X51Y5DA882X51Y5DA882X51Y5DA882

(Time- 2:30 Hours) **(Total Marks- 75)**

Please check whether you have got the right question paper.

N.B. 1. Attempt all questions.

2. All questions carry equal marks.

Q.1a)	Explain the Meaning and Steps of Educational Research.	**15**
	OR	
b)	What is Sampling? Discuss the advantages and disadvantages of Sampling.	**15**
Q.2 a)	Explain the meaning, purpose and components of the Research design.	**15**
	OR	
b)	Explain the meaning and types of variables.	**15**
Q.3 a)	What is Co-relation research? Explain the steps and types of Co-relational Research.	**15**
	OR	
b)	Explain the concept and types of Validity and Discuss the factors affecting Validity.	**15**
Q.4 a)	Discuss the concept, types and characteristics of a good questionnaire.	**15**
	OR	
b)	Explain the meaning and purpose of Research Report.	**15**
Q.5	**Write short notes on Any Three.**	**15**
a)	Concept of Research Proposal	
b)	Need for review of literature	
c)	Sources of hypothesis	
d)	Historical Research	
e)	Checklist	
f)	Non- Parametric Techniques	

****

X51Y8158ECX51Y8158ECX51Y8158ECX51Y8158EC

(वेळ- २: ३० तास) **(एकूण गुण- ७५)**

कृपया तुम्हाला योग्य प्रश्नपत्रिका मिळाली आहे का ते तपासा.

सूचना:- १) सर्व प्रश्न सोडवा.

२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्र.१ अ) शैक्षणिक संशोधनाचा अर्थ आणि पायऱ्या स्पष्ट करा. **१५**

किंवा

ब) नमुना निवडी म्हणजे काय? नमुना निवडीचे फायदे आणि तोटे यांची चर्चा करा. **१५**

प्र.२ अ) संशोधन अभिकल्पाचा अर्थ, हेतू आणि घटक स्पष्ट करा. **१५**

किंवा

ब) चलांचा अर्थ आणि प्रकार समजावून सांगा. **१५**

प्र.३ अ) सहसंबंधात्मक संशोधन म्हणजे काय? सहसंबंधात्मक संशोधनाच्या पायऱ्या आणि प्रकार स्पष्ट करा. **१५**

किंवा

ब) सप्रमाणताची संकल्पना आणि प्रकार स्पष्ट करा आणि सप्रमाणतावर परिणाम करणाऱ्या घटकांची चर्चा करा. **१५**

प्र.४ अ) चांगल्या प्रश्नावलीची संकल्पना, प्रकार आणि वैशिष्ट्ये यांची चर्चा करा. **१५**

किंवा

ब) संशोधन अहवालाचा अर्थ आणि उद्देश स्पष्ट करा. **१५**

प्र.५ कोणत्याही तीन वर टीप लिहा. **१५**

अ) संशोधन प्रस्तावाची संकल्पना

ब) साहित्याच्या समीक्षेची गरज

क) परिकल्पनेचे स्रोत

ड) ऐतिहासिक संशोधन

इ) पडताळा सूची

ई) अपरिमितीय तंत्रे

****

X51Y8158ECX51Y8158ECX51Y8158ECX51Y8158EC

Time- **2:30 Hours** **Total Marks**: 75

N.B.: 1.All questions are **compulsory**
2. All questions **carry equal** marks.

1) A) Describe the nature of Industrial Revolution

OR,

B) Discuss the nature and impact of American Revolution (1776)

2) A) Explain the various motives of early colonial expansion

OR,

B) Analyse the colonial control with reference to Asia.

3) A) Comment on Unification of Germany.

OR,

B) Write a detailed note on Zionist movement.

4) A) Write an essay on the nature of fascism

OR,

B) Enumerate the causes of decolonization process in Asia and Africa.

5) Write a Short notes on **(Any Three)**

a) Russian Revolution
b) Theories of Imperialism
c) Arab Nationalism
d) Cold war

****

X51YD027EAX51YD027EAX51YD027EAX51YD027EA

(मराठी रुपांतर)

वेळ –**२: ३० तास** एकूण गुण- **७५**

सूचना – १) सर्व प्रश्न **अनिवार्य** आहेत.
२) सर्व प्रश्नांना **समान** गुण आहेत.

१) अ)औद्योगिक क्रांतीचे स्वरूप वर्णन करा.

किंवा,

ब) अमेरिकन क्रांतीचे (१७७६) स्वरूप आणि परिणाम यावर चर्चा करा.

२) अ) सुरुवातीच्या वसाहतीक विस्ताराचे विविध हेतू स्पष्ट करा

किंवा,

ब) आशियाच्या विशेष संदर्भात वसाहतीक नियंत्रणाचे विश्लेषण करा.

३) अ) जर्मनीच्या एकीकरणावर भाष्य करा.

किंवा,

ब) झिओनिस्ट चळवळीवर तपशीलवार टीप लिहा.

४) अ) फॅसिझमच्या स्वरूपावर निबंध लिहा

किंवा,

ब) आफ्रिका आणि आशियातील निर्वसाहतीकरण प्रक्रियेची कारणे विशद करा.

५) टिपा लिहा (**कोणत्याही तीन)**

अ) रशियन राज्यक्रांती
ब) साम्राज्यवादाचे सिद्धांत
क) अरब राष्ट्रवाद
ड) शीत युद्ध

****

X51YD027EAX51YD027EAX51YD027EAX51YD027EA

Time: 2.30 Hours **Total: 75 Marks**

N.B.: 1. All Questions are Compulsory.
2. All Questions carry equal marks.
3. Figures to the right indicate marks.

Q1 A. Explain the term 'Apartheid' and assess the anti-apartheid movement. 15

OR

Q1 B. Describe the role of Nelson Mandela as a leader of Anti-apartheid movement.

Q2 A Examine the growth of the First Wave Feminist Movement in the major countries of the world. 15

OR

Q2 B. Analyse the Third Wave Feminist Movement.

Q3 A. How is Caste System in the Indian society looked upon as Tradition, Power and Humiliation? 15

OR

Q3 B. Describe the role of Ramaswamy Periyar in women emancipation.

Q4 A. Assess the Labour Movements in Pre-Independence India. 15

OR

Q4 B. Review the Tribal Struggle of Post Independent period.

Q5. Write Short Notes (Attempt ANY 3) 15

A. Martin Luther King, Jr.

B. Second Wave Feminism Movement in the United States

C. Mahad Satyagraha

D. Neo Marxist class theory

X51YF1294BX51YF1294BX51YF1294BX51YF1294B

(मराठी रूपांतर)

वेळ: २.३० तास **एकूण : ७५ गुण**

सूचना: १. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
२. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
३. उजवीकडील अंक गुण दर्शवतात.

प्र. १ अ. 'वांशिक भेद' या शब्दाचे स्पष्टीकरण करा आणि वांशिक भेद विरोधी चळवळीचे मूल्यमापन करा. १५

किंवा

ब. वांशिक भेदभावविरोधी चळवळीचे नेते म्हणून नेल्सन मंडेला यांच्या भूमिकेचे वर्णन करा.

प्र. २ अ. जगातील प्रमुख देशांमधील स्त्रीवादी चळवळीच्या पहिल्या लाटेच्या वाढीचे परीक्षण करा. १५

किंवा

ब. स्त्रीवादी चळवळीच्या तिसऱ्या लाटेचे विश्लेषण करा.

प्र. ३ अ. भारतीय समाजातील जातीव्यवस्थेकडे परंपरा, सत्ता सामर्थ्य आणि मानहानी म्हणून कसे पहिले जाते? १५

किंवा

ब. महिला मुक्तीमध्ये पेरियार रामास्वामी यांच्या भूमिकेचे वर्णन करा.

प्र. ४ अ. स्वातंत्र्यपूर्व भारतातील कामगार चळवळींचे मूल्यमापन करा. १५

किंवा

ब. स्वातंत्र्योत्तर काळातील आदिवासी संघर्षाचे पुनरावलोकन करा.

प्र. ५. खालीलपैकी **कोणत्याही तीनवर** टिपा लिहा. १५

अ. मार्टिन ल्यूथर किंग (जूनियर)
ब . अमेरिकेतील स्त्रीवादी चळवळीची दुसरी लाट
क. महाड सत्याग्रह
ड. नव मार्क्सवादी वर्ग सिद्धांत

X51YF1294BX51YF1294BX51YF1294BX51YF1294B

(Time- 2:30 Hours) **(Total Marks- 75)**

Please check whether you have got the right question paper.

N.B. 1. Attempt all questions.

2. All questions carry equal marks.

Q.1a)	What is quality education? Explain dimensions of quality and models of quality education.	15
	OR	
b)	Explain concept and principals of Quality Learning Environment in the context of quality learners and quality curriculum.	15
Q.2 a)	Explain need, significance and principals of quality management in education.	15
	OR	
b)	Explain quality improvement process and strategies for quality improvement in education.	15
Q.3 a)	What is the Six Sigma? Explain characteristics and Methodology of six sigma.	15
	OR	
b)	Explain the Malcolm Baldrige National Quality Award (MBNQA).	15
Q.4 a)	Explain Concept of Professional Integrity and Why professional integrity in the workplace is important?	15
	OR	
b)	What is culture? How it affect to quality management in Higher education? Suggest implication on it.	15
Q.5	Write short notes on **Any Three.**	15
a)	Criteria of assessment and accreditation	
b)	NAAC	
c)	Quality Dimensions in Higher Education	
d)	Principles of Total Quality Management	
e)	Academic Leadership	
f)	Difference in job commitment and job satisfaction	

****

X51Y05A340X51Y05A340X51Y05A340X51Y05A340

(वेळ- २: ३० तास) **(एकूण गुण- ७५)**

कृपया तुम्हाला योग्य प्रश्नपत्रिका मिळाली आहे का ते तपासा.

सूचना:- १) सर्व प्रश्न सोडवा.

२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्र.१ अ) गुणवत्ता शिक्षण म्हणजे काय? गुणवत्तेचे परिमाण आणि गुणवत्ता शिक्षणाचे प्रतिमान स्पष्ट करा. **१५**

किंवा

ब) गुणवत्ता शिक्षण घेणारे आणि गुणवत्ता अभ्यासक्रमाच्या संदर्भात गुणवत्ता शिक्षण पर्यावरणाची संकल्पना आणि प्राचार्य स्पष्ट करा. **१५**

प्र.२ अ) शिक्षणातील गुणवत्ता व्यवस्थापनाची गरज, महत्त्व आणि मुख्य तत्त्वे स्पष्ट करा. **१५**

किंवा

ब) गुणवत्ता सुधारणा प्रक्रिया आणि शिक्षणातील गुणवत्ता सुधारण्यासाठी धोरणे स्पष्ट करा. **१५**

प्र.३ अ) सिक्स सिग्मा म्हणजे काय? सहा सिग्माची वैशिष्ट्ये आणि कार्यपद्धती स्पष्ट करा. **१५**

किंवा

ब) माल्कम बाल्ड्रिज राष्ट्रीय गुणवत्ता पुरस्कार (MBNQA) स्पष्ट करा. **१५**

प्र.४ अ) व्यावसायिक सचोटीची संकल्पना स्पष्ट करा आणि कामाच्या ठिकाणी व्यावसायिक सचोटी का महत्त्वाची आहे? **१५**

किंवा

ब) संस्कृती म्हणजे काय? उच्च शिक्षणातील गुणवत्ता व्यवस्थापनावर त्याचा कसा परिणाम होतो, त्यावर तात्पर्य सुचवा. **१५**

प्र.५ कोणत्याही तीनवर टीप लिहा. **१५**

अ) मूल्यांकन आणि मान्यता यांचे निकष

ब) नॅक

क) उच्च शिक्षणातील गुणवत्ता परिमाणे

ड) एकूण गुणवत्ता व्यवस्थापनाची तत्त्वे

इ) शैक्षणिक नेतृत्व

ई) नोकरीतील वचनबद्धता आणि नोकरीतील समाधान यामध्ये फरक

****

X51Y05A340X51Y05A340X51Y05A340X51Y05A340

Time: 2.30 HOURS **Total: 75 Marks**

N.B.: 1. All Questions are Compulsory.
2. All Questions carry equal marks.
3. Figures to the right indicate marks.

Q1 A. Assess the Philosophy of History in Early India. 15

OR

Q1 B. Discuss the theological approach to the study of Philosophy of history.

Q2 A. Analyse the Materialist School of history. 15

OR

Q2 B. Bring out the contribution of the Subaltern historians to historiography.

Q3 A. Review the contribution of Annales School to historiography and its significance. 15

OR

Q3 B. Discuss the relationship between Postmodernism and History.

Q4 A. Analyse the Cambridge School of Historiography. 15

OR

Q4 B. Write a note on various unconventional sources and recent methods of history.

Q5. Write Short Notes (Attempt **ANY 3**) 15

A. Positivistic Philosophy of History as put forward by August Comte

B. Karl Marx's view of history

C. Approach of New Historicism

D. Nationalist School of Historiography

X51Y69B392X51Y69B392X51Y69B392X51Y69B392

(मराठी रूपांतर)

वेळ: २.३० तास **एकूण : ७५ गुण**

सूचना: १. सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

२. सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

३. उजवीकडील अंक गुण दर्शवतात.

प्र. १ अ. प्राचीन भारतातील इतिहासाच्या तत्वज्ञानाचे मुल्यांकन करा. १५

किंवा

ब. इतिहासाच्या तत्त्वज्ञानाच्या अभ्यासासाठी धर्मशास्त्रीय दृष्टिकोनाची चर्चा करा.

प्र. २ अ. इतिहासाच्या भौतिकवादी सिद्धांताचे विश्लेषण करा. १५

किंवा

ब. सबाल्टर्न इतिहासकारांचे इतिहासलेखनशास्त्रातील योगदान नमूद करा.

प्र. ३ अ. इतिहासलेखणातील ॲनल्स इतिहासप्रनालीचे योगदान आणि महत्व यांचे पुनरावलोकन करा. १५

किंवा

ब. उत्तराधुनिकतावाद आणि इतिहास यांच्यातील संबंधाची चर्चा करा.

प्र. ४ अ. केंब्रिज इतिहासलेखनाचे विश्लेषण करा. १५

किंवा

ब. इतिहासाच्या विविध अपारंपारिक स्रोत आणि आधुनिक पद्धतींवर टिप लिहा.

प्र. ५. खालीलपैकी **कोणत्याही तीनवर** टिपा लिहा. १५

अ. ऑगस्ट कॉम्ट यांनी मांडलेले इतिहासाचे प्रत्याक्षवादी तत्वज्ञान

ब. कार्लमार्क्सचा इतिहासाचा दृष्टीकोन

क. नव-इतिहासवादी दृष्टीकोन

ड. राष्ट्रवादी इतिहासलेखन प्रवाह

X51Y69B392X51Y69B392X51Y69B392X51Y69B392

(Time- 2:30 Hours) **(Total Marks- 75)**

Please check whether you have got the right question paper.

N.B. 1. Attempt all questions.

2. All questions carry equal marks.

Q.1a)	What is educational Sociology? Write its scope in detail.	**15**
	OR	
b)	Distinguish between Sociology of Education and Educational Sociology.	**15**
Q.2 a)	Elucidate on the Structural Functionalist Theory with its educational implications.	**15**
	OR	
b)	"Multicultural Education is important for a country to foster"- Justify with reference to characteristics of Multicultural Education.	**15**
Q.3 a)	"Every human being is entitled to Human Rights."- Explain with the reference to meaning and concept of Human Rights,	**15**
	OR	
b)	Explain the meaning concept of Human Rights Education.	**15**
Q.4 a)	Elaborate the cognitive competencies of entrepreneurship in education.	**15**
	OR	
b)	What is Modernisation? Explain the Individual and Social Modernity.	**15**
Q.5	**Write short notes on Any Three.**	**15**
a)	Family as Social Institution	
b)	Concept of Symbolic Interaction.	
c)	Dimensions of Multicultural Education.	
d)	Right to life	
e)	Entrepreneurships in Education	
f)	Social Mobility	

****

X51Y68CE23X51Y68CE23X51Y68CE23X51Y68CE23

(वेळ- २: ३० तास) **(एकूण गुण- ७५)**

कृपया तुम्हाला योग्य प्रश्नपत्रिका मिळाली आहे का ते तपासा.

सूचना:- १) सर्व प्रश्न सोडवा.

२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्र.१ अ) शैक्षणिक समाजशास्त्र म्हणजे काय? त्याची व्याप्ती तपशीलवार लिहा. **१५**

किंवा

ब) शिक्षणाचे समाजशास्त्र आणि शैक्षणिक समाजशास्त्र यांच्यातील फरक ओळखा. **१५**

प्र.२ अ) संरचनात्मक कार्यवादी सिद्धांत त्याच्या शैक्षणिक परिणामांसह स्पष्ट करा. **१५**

किंवा

ब) "बहुसांस्कृतिक शिक्षण हे देशाला चालना देण्यासाठी महत्वाचे आहे." बहुसांस्कृतिक शिक्षणाच्या वैशिष्ट्यांच्या संदर्भात समर्थन करा. **१५**

प्र.३ अ) "प्रत्येक मानवाला मानवी हक्कांचा हक्क आहे."- मानवी हक्कांचा अर्थ आणि संकल्पना संदर्भासह स्पष्ट करा. **१५**

किंवा

ब) मानवी हक्क शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा. **१५**

प्र.४ अ) शिक्षणातील उद्योजकतेची बोधत्मक क्षमता विस्तृत करा. **१५**

किंवा

ब) आधुनिकीकरण म्हणजे काय? वैयक्तिक आणि सामाजिक आधुनिकता स्पष्ट करा. **१५**

प्र.५ कोणत्याही तीन वर टीप लिहा. **१५**

अ) कुटुंब - एक सामाजिक संस्था

ब) प्रतीकात्मक परस्परसंवादाची संकल्पना

क) बहुसांस्कृतिक शिक्षणाची परिमाणे.

ड) जगण्याचा अधिकार

इ) शिक्षणातील उद्योजकता

ई) सामाजिक गतिशीलता

****

X51Y68CE23X51Y68CE23X51Y68CE23X51Y68CE23